

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НЕДИСКРИМІНАЦІЙНОГО ПІДХОДУ У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Ірина Буряк

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

У статті розглянуто проблеми формування у майбутніх педагогів дошкільної освіти недискримінаційного підходу у вихованні дітей дошкільного віку в сучасній педагогіці. Здійснено аналіз наукових праць, присвячених основам загальнопедагогічної підготовки та становлення професіоналізму особистості педагога; обґрунтуванню психологічної готовності педагогів до праці; виявленню сутності й змісту формування готовності майбутніх педагогів до педагогічної діяльності; становленню професіоналізму вихователя дошкільного навчального закладу; упровадженню нових педагогічних технологій навчально-виховного процесу в закладах освіти; проблемам формування готовності й підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів до педагогічної діяльності; формуванню недискримінаційного підходу у вихованні дітей дошкільного віку в майбутніх педагогів дошкільної освіти. Висвітлено стан розробленості питання формування недискримінаційного підходу у вихованні дітей дошкільного віку в майбутніх педагогів дошкільної освіти в наукових джерелах. Окреслено шляхи досягнення мети формування недискримінаційного підходу у вихованні дітей дошкільного віку в майбутніх педагогів дошкільної освіти у разі виконання сукупності взаємопов'язаних завдань, що мають освітній, виховний та ціннісний складники.

Ключові слова:

недискримінаційний підхід у вихованні, майбутні педагоги дошкільної освіти, заклади дошкільної освіти, заклади вищої освіти, дискримінація, виховання, діти дошкільного віку, педагогічні умови формування недискримінаційного підходу у вихованні.

Resume:

Buriak Iryna. Formation of a non-discriminatory approach in the upbringing of preschool children in future teachers of preschool education as a scientific problem.

The article deals with the problems of forming a non-discriminatory approach in the upbringing of preschool children in modern pedagogy in future teachers of preschool education. The analysis of scientific works is devoted to the basics of general pedagogical training and the formation of professionalism of the teacher's personality; justification of psychological readiness of teachers for work; identification of the essence and content of the formation of readiness of future teachers for pedagogical activities; formation of professionalism of a preschool educational institution teacher; introduction of new pedagogical technologies of the educational process in educational institutions; problems of formation of readiness and preparation of future preschool teachers for pedagogical activities; formation of a non-discriminatory approach in the upbringing of preschool children in future preschool teachers. The article highlights the state of development of the issue of forming a non-discriminatory approach in the upbringing of preschool children in future teachers of preschool education in scientific sources. Ways to achieve the goal of forming a non-discriminatory approach in the upbringing of preschool children in future teachers of preschool education in the case of performing a set of interrelated tasks that have educational, and value components are outlined.

Key words:

non-discriminatory approach in education; future teachers of preschool education; institutions of preschool education; institutions of higher education; discrimination; upbringing; preschool children; pedagogical conditions for the formation of a non-discriminatory approach in education.

Постановка проблеми. Проблема формування у майбутніх педагогів дошкільної освіти недискримінаційного підходу у вихованні дітей дошкільного віку є однією з пріоритетних в сучасній українській освіті, і, щоб зрозуміти більш детально, як саме потрібно розгорнути цей процес у реальній практиці, потрібно спиратись на досвід української системи освіти.

Розв'язання проблем вимагає виявлення чинників, які гальмують становлення модерної національної освіти в Україні, що веде за собою низку проблем у формуванні в майбутніх педагогів дошкільної освіти недискримінаційного підходу у вихованні дітей дошкільного віку і, зокрема, розвитку недискримінаційного підходу у вихованні дошкільників.

Актуальність проблеми зумовлена тим, що вивчення вітчизняного та зарубіжного наукового фонду щодо формування у майбутніх педагогів дошкільної освіти недискримінаційного підходу у вихованні дітей дошкільного віку в Україні дало змогу виявити суперечність між накопиченим знанням про окремі напрями та підходи у вихованні дошкільників в Україні і дефіцитом

досліджень, в яких розглядається ця проблема комплексно, як система.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зміни в освіті, що відбуваються в наш час, зумовлюють появу інноваційних досліджень формування недискримінаційного підходу у вихованні дітей дошкільного віку в майбутніх педагогів дошкільної освіти. Підготовку до педагогічної діяльності та готовність до неї на психолого-педагогічному рівні вітчизняні і зарубіжні вчені розглядають з різних позицій: основи загальнопедагогічної підготовки та становлення професіоналізму особистості педагога (А. Бойко, Н. Гузій, В. Володько, О. Абдулліна, Ю. Бабанський, В. Андрущенко, І. Зязюн, О. Мороз, З. Курлянд, Г. Балл, К. Дурай-Новакова, А. Кузьмінський, В. Сластьонін та ін.); обґрунтування психологічної готовності педагогів до праці (Л. Кандибович, В. Рибалко, М. Дьяченко, П. Перепилиця та ін.); виявлення сутності й змісту формування готовності майбутніх педагогів до педагогічної діяльності (С. Литвиненко, О. Біда, А. Ліненко, М. Коць, Л. Кондрашова, Н. Кузьміна та ін.); становлення

професіоналізму вихователя дошкільного навчального закладу (Л. Артемова, Т. Поніманська, Г. Беленька, Л. Семушина, Р. Буре, О. Кононко, С. Русова та ін.); упровадження нових педагогічних технологій навчально-виховного процесу в закладах освіти (О. Пехота, П. Автономов, А. Вербицький, О. Дубасенюк, І. Бех, О. Падалка, О. Пометун, С. Сисоєва, А. Белкін та ін.).

Проблема формування готовності й підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів до педагогічної діяльності висвітлюється в працях таких дослідників, як К. Волинець (інтеграція загальнопедагогічної підготовки), О. Кучерявий (організація професійного самовиховання майбутніх вихователів), Л. Машкіна (до використання інноваційних технологій), С. Будак (до навчання іноземної мови), Н. Грама (до економічного виховання), Н. Ємельянова (до роботи над засвоєнням дітьми народознавчої лексики), Н. Ковальова (до навчання техніки читання дітей 6-7 років), Т. Танько (до музично-педагогічної діяльності) та ін.

Зокрема Н. Воєвутко розкрила сутність поняття «недискримінаційний підхід в освіті», як підхід, що передбачає заборону дискримінації будь-якого роду, зокрема, за ознакою статі, раси, кольору шкіри, етнічного або соціального походження, генетичних характеристик, мови, релігії або переконань, політичних та інших поглядів, приналежності до національної меншини, майнового стану, походження, обмеження працездатності, віку або сексуальної орієнтації (Хартія основних прав Європейського Союзу, 2000) згідно Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».

Проте сучасна наука потребує більш детального дослідження й обґрунтування проблеми формування у майбутніх педагогів дошкільної освіти недискримінаційного підходу у вихованні дітей дошкільного віку.

Формулювання цілей статті. З огляду на це, метою статті є визначення і обґрунтування проблем формування у майбутніх педагогів дошкільної освіти недискримінаційного підходу у вихованні дітей дошкільного віку та виявлення можливих шляхів до їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Модернізація системи освіти України зумовлена змінами в соціально-економічній, політичній та соціокультурній сферах життя суспільства. Освіта набуває високого статусу вже зі своєї першої ланки – дошкільної, водночас зростає роль педагога-вихователя. Це викликає потребу в підвищенні вимог до якості підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти до педагогічної діяльності. Адже рівень їх готовності впливає на

успішність становлення особистості дошкільника, і створення недискримінаційного простору відіграє важливу роль у формування гармонійно розвиненої особистості дитини.

Дискримінація – це термін, що походить від латинського *discriminatio* і перекладається як «утиск» або «розрізнення». Його визначають як негативне ставлення, обмеження в правах, а також насильство і всілякий прояв ворожості до суб'єкта через приналежність його до тієї чи іншої соціальної групи. Дискримінацією вважається поведінка, що обмежує права і свободи особистості.

Дискримінація – розрізнення, усунення, обмеження чи перевага, які спрямовані на послаблення або зведення нанівець визнання та рівного здійснення прав. Дискримінація – це комплексне поняття, у зміст якого полягає будь-яка відмінність, усунення, обмеження або перевага; спрямованість – в ослабленні (або знищенні) правового або фактичного становища особи чи певної соціальної групи; результат – у порушенні рівності *de jure* чи *de facto* або створення загрози такого порушення. Дискримінація може бути закріпленою в законах – *de jure*, або *de facto* – існуюча в суспільстві. Вона може бути прямою і непрямую. Пряма – стосується конкретної особи. Непряма – групи осіб, зумовлена впливом політики або правил, які формально є однаковими, але при здійсненні чи застосуванні яких виникають чи можуть виникнути обмеження або привілеї щодо окремої групи осіб за певними ознаками.

У документах Європейського Союзу вирізняється безпосередня та опосередкована дискримінація. Директива 97/80/ ЄС щодо тягаря доведення у справах дискримінації за ознакою статі дає визначення опосередкованої дискримінації, яка «проявляється тоді, коли нейтральне положення, критерій чи практика ставить у невідгідне становище пропорційно значно вищу кількість представників однієї статі, хіба що таке положення, критерій чи практика є належними та обов'язковими, а також можуть бути обґрунтовані об'єктивними поглядами, не пов'язаними зі статтю». Дефініція безпосередньої дискримінації з'явилася у 2000 році в Директиві 2000/43/ ЄС щодо рівності трактування незважаючи на расове або етнічне походження. Пункт а частини 2 цієї Директиви передбачає, що безпосередня дискримінація виявляється тоді, коли до «когось з огляду на його/її расове або етнічне походження, ставляться менш прихильно, ніж ставляться, ставились або могли б ставитись до когось іншого у порівняльній ситуації». Підставою дискримінації можуть бути різні ознаки: стать, релігійні погляди, расова належність, колір шкіри, етнічне походження,

мова, сімейний стан, політичні та інші погляди, економічне та інше становище, місце народження або проживання, вік, стан здоров'я, народження дитини, соціальний статус, навіть вага, зовнішній вигляд тощо. Дискримінація заборонена у міжнародному та національному праві України – Конвенціях ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок та про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, Конвенції МОП про дискримінацію в галузі найму і праці. Протокол № 12 до Європейської Конвенції про права людини та основоположні свободи громадян встановлюють загальну заборону дискримінації. Ст. 24 Конституції України встановлює, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Водночас існує чимало її проявів у сучасному українському суспільстві, що є серйозним викликом для держави та правозахисної спільноти і закликом до активної роботи з подолання дискримінації.

Дискримінація може виявлятися в різних сферах діяльності суспільства. Найбільша поширеність зустрічається в сімейному житті, політиці, суспільстві і на робочому місці. Для кожного виду дискримінації можуть бути індивідуальні причини.

Можна виділити деякі ознаки дискримінації:

- упереджене ставлення;
- наявність образ, хамської поведінки, приниження і насильства;
- необґрунтована відмова в прийомі на роботу, в навчанні і розвитку професійних навичок;
- неповагу до чужої думки, релігійних, політичних, моральних поглядів;
- перебільшення власних досягнень перед оточуючими, приниження чужої гідності.

За типом дискримінації можемо виділити такі:

- расова дискримінація;
- статева дискримінація;
- мовна дискримінація;
- релігійна дискримінація;
- політична дискримінація;
- вікова дискримінація;
- дискримінація інвалідів;
- дискримінація дітей.

На жаль, поняття дискримінація поширюється і на дітей, причому причини такого ставлення можуть бути такими ж, як і у дорослих: мова, стать, майновий стан, національність і раса, зовнішній вигляд, можливість навчання та розвитку, наявність захворювань, тощо.

Та на дітей дискримінація має більш негативний вплив. Адже в дошкільному віці особистість тільки формується і потрібно підтримувати дитину, створювати комфортний простір для гармонійного розвитку дошкільника. Саме тому у виховній роботі з дітьми дошкільного віку педагог повинен застосовувати недискримінаційний підхід, який забезпечить у подальшому гармонійний розвиток особистості і виховає у майбутньому вільну, гармонійну і впевнену людину.

Пріоритетність прав дітей у суспільстві закріплена у таких документах: Декларація прав дитини (1959), Конвенція ООН про права дитини (1989), Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей (1990).

Декларація прав дитини – документ, що регулює становище дитини у сучасному суспільстві. Головна ідея цього акту «Добро – дітям». У преамбулі Декларації зазначено, що дитина, внаслідок її фізичної і розумової незрілості, потребує особливої опіки й уваги, охоплюючи і правовий захист, як до, так і після народження. Отже, батьків, чоловіків і жінок персонально, громадські організації, органи влади на місцевому та національному рівні Декларація закликає визнати ці права та забезпечити їх виконання через правову реформу чи іншими шляхами. Женевська Декларація стала першим кроком на шляху до визнання дітей як правових суб'єктів (людей з їхніми власними правами). Сам текст Декларації свідчить про перехід від соціальної допомоги і захисту дітей до захисту прав дітей. В той же час Декларація вважає дитину правовим суб'єктом, тобто не визнає за нею право самотійно користуватися своїми правами. Декларація стосується майже виключно захисних прав, її лейтмотивом є кращі інтереси дитини, іншими словами, дитина визнається окремою істотою.

Слід відзначити прийняття Конвенції ООН про права дитини. У ній дитина вперше розглядається не тільки як об'єкт, що вимагає спеціального захисту, але і як суб'єкт права, який має всі права, що є в людини.

Цей документ закликає дорослих будувати свої взаємини з дітьми на морально-правових нормах, в основі яких лежить справжній гуманізм і демократизм, повага і дбайливе ставлення до особистості дитини, її думки, поглядів. Одночасно Конвенція стверджує необхідність формування в підростаючого покоління усвідомленого розуміння законів і прав інших людей, шанобливого ставлення до них.

Положення Конвенції зводяться до чотирьох основних вимог, які повинні забезпечити права дітей: виживання, розвиток, захист і забезпечення активної участі в житті суспільства.

Основна ідея Конвенції – єдність прав і обов'язків. Конвенція пов'язує права дитини з правами та обов'язками батьків та інших осіб, які несуть відповідальність за життя дітей, їх розвиток і захист, надає право приймати рішення. Конвенція про права дитини формулює громадянські, політичні, економічні, соціальні, культурні права дітей.

Недискримінаційний підхід у вихованні передбачає протидію дискримінації у виховному середовищі та є складовою особистісно-орієнтованого підходу. Недискримінаційне виховання – це здатність педагога сприймати, розрізняти, усвідомлювати наявні відмінності між дітьми та наявність у суспільстві дискримінації у її різних формах і видах, а також належним чином реагувати, враховуючи ці аспекти у власних педагогічних діях і стратегіях. Недискримінаційний підхід у вихованні – це про цінність кожної дитини, її унікальність і неповторність, а також про повагу до унікальності кожної та кожного.

Саме тому важливо формувати у майбутніх педагогів недискримінаційний підхід у вихованні дітей дошкільного віку. Незважаючи на те, що формування готовності педагогів до професійної діяльності стало предметом дослідження багатьох науковців, проблема формування в майбутніх вихователів недискримінаційного підходу у вихованні дошкільників ще не отримала сьогодні всебічного висвітлення. Вивчення цього питання надало можливість виокремити ряд суперечностей:

- між законодавчим та програмно-методичним забезпеченням у дошкільній освіті питання недискримінаційного підходу у вихованні дітей дошкільного віку й недостатністю дослідження означеної проблеми як у теоретичному, так і в практичному аспектах;

- між реально існуючими методами й формами формування в майбутніх вихователів недискримінаційного підходу у вихованні дошкільників і появою нових технологій навчання у вищій педагогічній школі;

- між зростанням вимог суспільства до якості освіти й недостатнім рівнем сформованості у майбутніх педагогів дошкільної освіти недискримінаційного підходу у вихованні дітей дошкільного віку.

Це зумовило спрямування педагогічного пошуку на процес формування у майбутніх вихователів недискримінаційного підходу щодо виховання дітей дошкільного віку.

Відтак, вивчення й аналіз досвіду вітчизняних та зарубіжних вчених у формуванні в майбутніх

педагогів дошкільної освіти недискримінаційного підходу у вихованні дітей дошкільного віку є особливо важливими. Адже недискримінаційне виховання дошкільнят, що виражається здатністю педагога розпізнати, осмислити наявні відмінності між дітьми, полягає в тому щоб належним чином відреагувати, врахувати ці аспекти у власних педагогічних діях і стратегіях. Чутливе виховання – це про цінність кожної дитини, її унікальність і неповторність, а також про повагу до унікальності кожної та кожного. І можемо зазначити, що підготовка майбутніх педагогів дошкільної освіти та формування в них недискримінаційного підходу у вихованні дітей дошкільного віку відіграє значущу роль в освітньому процесі та підготовці майбутніх вихователів. Проте нерозкритими лишаються такі суттєві характеристики особистісного утворення майбутніх вихователів, як структурні компоненти й показники, не визначені оптимальні педагогічні умови, що забезпечують результативність формування у майбутніх педагогів дошкільної освіти недискримінаційного підходу у вихованні дітей дошкільного віку.

Висновки. Отже для досягнення поставленої мети у дослідженні проблем формування в майбутніх педагогів дошкільної освіти недискримінаційного підходу у вихованні дітей дошкільного віку передбачається визначення та виконання наступних завдань:

1. Теоретичне обґрунтування проблем формування недискримінаційного підходу у вихованні дітей дошкільного віку в майбутніх вихователів та уточнення змісту поняття «недискримінаційний підхід у вихованні».

2. Виявлення освітнього потенціалу закладів дошкільної освіти, вищої освіти та післядипломної педагогічної освіти щодо розвитку недискримінаційного підходу у вихованні дітей дошкільного віку в майбутніх педагогів дошкільної освіти.

3. Визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості недискримінаційного підходу у вихованні дітей дошкільного віку в майбутніх педагогів дошкільної освіти.

4. Розроблення та експериментальна перевірка педагогічних умов формування у майбутніх педагогів дошкільної освіти недискримінаційного підходу у вихованні дітей дошкільного віку.

Досягнувши поставлених цілей, ми можемо докладно вивчити та подолати деякі педагогічні проблеми формування у майбутніх педагогів дошкільної освіти недискримінаційного підходу у вихованні дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. (2021). Державний стандарт дошкільної освіти. (Нова

References

Basic component of preschool education in Ukraine (state standard of preschool education) new edition. Order of the

- редакція). Наказ МОН № 33 від 12.01.2021 р. URL: <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/79142/>
- Бевз, О. П. (2006). Гуманістична педагогіка і психологія як основа підтримки само розвиваючої особистості в освіті США. *Педагогіка і психологія*, 2 (51), 107 – 114.
- Беленька, Г. В. (2011). *Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу*: монографія. Київ: Університет. 320 с
- Веджо, М. (1999). *О воспитании детей и об их достойных нравах. Образ человека в зеркале гуманизма: мыслители и педагоги эпохи Возрождения о формировании личности (XIV–XVII вв.)*. Москва: УРАО. 400 с.
- Зязюн, І. А. (2000). Концептуальні засади теорії освіти в Україні. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 1, 12–13
- Концепція розвитку педагогічної освіти. (2018). URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
- Кремень, В. Г. (2000). Підготовка творчої індивідуальності як основне завдання освітньої системи ХХІ століття. *Творча особистість у системі неперервної професійної освіти: Матеріали Міжнародної наукової конференції*. Сисоєва С. О. & Романовський О. Г. (Ред.). Харків: ХДПУ, 3–4.
- Мельник, Н. І. (2014). Забезпечення якості дошкільної освіти в контексті аналізу професійної підготовки педагогів дошкільної освіти в країнах Західної Європи. *Наука і освіта: педагогіка і психологія: наук. пр. журн.* Південноукр. нац. пед. ун. імені К. Ушинського, 10 (СХХVII), 135–140.
- Мельник, Н. І. (2012). *Дошкільна освіта Сполучених Штатів: історія і сучасність*: монографія. Умань: Видавель «Сочинський». 330 с.
- Педагогіка в запитаннях і відповідях*: навч. посіб. (2006). Л. В. Кондрашова, О. А. Пермяков, Н. І. Зеленкова & ін. (Ред.). Київ: Знання. 252 с.
- Про освіту* (2017). Закон України № 2145-19 від 05.09.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
- Проект Концепції розвитку дошкільної освіти*. (2020). URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/yakisna-ta-dostupna-doshkilna-osvita-zaversheno-gromadske-obgovorennya-proyektu-koncepciyi-rozvitku-doshkilnoyi-osviti>
- Пуховська, Л. П. (1997). *Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжності*: монографія. Київ: Вища школа. 179 с.
- Пуховська, Л. (2013). Становлення «компетентнісної» ідеї в європейській педагогічній освіті. *Народна освіта: електронне наукове фахове видання*. Київ: Київ. обл. ін-т післядипломної освіти педагогічних кадрів, Інститут педагогіки НАПН України, 3 (21). URL: http://narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=1736
- Сбруева, А. (2008). Тенденції розвитку європейського простору педагогічної освіти в умовах побудови суспільства знань. *Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. Івана Франка*, 37, 38–42. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/2076/>
- Сулима, О. В. (2011). Інтернаціоналізація як провідна тенденція розвитку вищої педагогічної освіти Німеччини. *Педагогіка і психологія: науково-теоретичний та інформаційний журнал АПН України*, 3, 112–120.
- Фіцула, М. М. (2002). *Педагогіка*: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. Київ: «Академія». 528 с.
- Ministry of education and science No.33 dated 12.01.2021 URL: <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/79142/> [in Ukrainian]
- Bevz O. P. (2006). Humanistic pedagogy and psychology as a basis for supporting a self-developing personality in education in the USA // *pedagogy and psychology*. №2 (51). P. 107 – 114. [in Ukrainian]
- Belenka G. V. (2011). Formation of professional competence of a modern preschool educational institution teacher: monograph. M.: Universitet publ, P. 241. [in Russian]
- Vejo, M. (1999). About raising children and their worthy tastes. The image of man in the mirror of humanism: thinkers and teachers of the Renaissance on the formation of personality (XIV–XVII centuries.). Moscow. 400 p. [in Russian]
- Zyazyun I. A. (2000). Conceptual foundations of the theory of education in Ukraine. *Pedagogics and psychology of professional education*. № 1. P. 12-13. [in Ukrainian]
- Concept of development of Teacher Education. 2018 URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> [in Ukrainian]
- Kremen V. G. (2000). Preparation of creative personality as the main task of the educational system of the XXI century. Creative personality in the system of continuing professional education: materials of the international scientific conference on May 16-17, 2000 / edited by S. A. Sysoeva and A. G. Romanovsky. Kharkiv: KHSPU publ., P. 3-4. [in Ukrainian]
- Melnik N. I. (2014). Ensuring the quality of preschool education in the context of analysis of professional training of teachers of preschool education in the countries of Western Europe. *Science and education: pedagogy and psychology: Scientific Journal*. № 10/CXXVII. K., P. 135-140. [in Ukrainian]
- Melnik N. I. (2012). *Preschool education of the United States: history and modernity*: monogh. Uman: Sochinsky publishing house, 330 p. [in Russian].
- Pedagogy in questions and answers: textbook*. (2006). L. V. Kondrashova, O. A. Permyakov, N. I. Zelenkova & others (Ed.). Kiev: Knowledge. 252 p. [in Ukrainian]
- On Education: Law of Ukraine No. 2145-19 of 05.09.2017. taken from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian]
- Draft concept of preschool education development. 2020 URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/yakisna-ta-dostupna-doshkilna-osvita-zaversheno-gromadske-obgovorennya-proyektu-koncepciyi-rozvitku-doshkilnoyi-osviti> [in Ukrainian]
- Pukhovskaya L. (1997). Professional training of teachers in Western Europe: commonality and differences: monograph. K.: Vyshay Shkola publ., 179 p. [in Ukrainian]
- Pukhovskaya L. (2013). Formation of the "competence" idea in the European pedagogical education [electronic resource]. *Narodnaya obrazovanie: electronic scientific professional publication*. Electronic data. Kiev: Kiev. Regional Institute of postgraduate education of pedagogical personnel, Institute of Pedagogy of the National Academy of Medical Sciences of Ukraine, International Academy of medical sciences of Ukraine. Issue No. 3 (21), 2013. ISBN 966-8358-22-8, UDC 1.37. – Access mode: http://narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=1736. [in Ukrainian]
- Sbrueva A. (2008). Trends in the development of the European space of pedagogical education in the conditions of building a knowledge society [electronic resource]: *Vestnik Zhitom. state. Ivan Franko University*. No. 37. p. 38-42. – access mode: <http://eprints.zu.edu.ua/2076/> (accessed 24.06.2015). [in Ukrainian]

- Sulima O. V. (2011). Internationalization as a leading trend in the development of higher pedagogical education in Germany. *Pedagogy and Psychology: scientific and theoretical and information Journal of the Academy of Medical Sciences of Ukraine*. 20, No. 3, P. 112-120. [in Ukrainian]
- Fitzula M. M. (2002). *Pedagogy: a textbook for students of higher pedagogical educational institutions*. Kiev: Academy". 528 p. [in Ukrainian]

Відомості про автора:**Буряк Ірина Ісмаїлівна**

irina.buriak0604@gmail.com

Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
Наукове Містечко, вулиця, 59, Запоріжжя,
Запорізька обл., 69000, Україна

doi: 10.33842/22195203-2023-29-156-161

*Матеріал надійшов до редакції 08. 11. 2022 р.
Прийнято до друку 18. 11. 2022 р.*

Information about the author:**Buriak Iryna Ismailovna**

irina.buriak0604@gmail.com

Bohdan Khmelnytsky Melitopol State
Pedagogical University
Scientific Town, Street 59, Zaporizhzhia,
Zaporizhzhia region, 69000, Ukraine

doi: 10.33842/22195203-2023-29-156-161

*Received at the editorial office 08. 11. 2022.
Accepted for publishing 18. 11. 2022.*